

Geliş Tarihi:

11.07.2021

Kabul Tarihi:

23.08.2021

Yayımlanma Tarihi:

30.09.2021

Kaynakça Gösterimi: Tekçe-Barut, F. N. (2021).
Boşanma sebebinde terdit. *İstanbul Ticaret Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(41), 972-983.
doi: 10.46928/iticusbe.969758

BOŞANMA SEBEBİNDE TERDİT*

Araştırma

Fatma Nur Tekçe Barut

Sorumlu Yazar (Correspondence)

İstanbul Ticaret Üniversitesi

fntekce@ticaret.edu.tr

Fatma Nur Tekçe Barut, İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usul ve İcra İflâs Hukuku araştırma görevlisidir. Bu alanda çalışmalar yapmakta ve doktora tez aşamasındadır.

---

*Bu çalışma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Programı kapsamında, Fatma Nur TEKÇE BARUT tarafından hazırlanan ve Prof. Dr. İbrahim AŞIK danışmanlığında yürütülen “Medenî Usul Hukukunda Terditli Talep Yığılması” konulu doktora tezinden üretilmiştir.

BOŞANMA SEBEBİNDE TERDİT

Fatma Nur Tekçe Barut
fntekce@ticaret.edu.tr

ÖZET

Davacının aynı davalıya karşı aynı dava dilekçesinde birden fazla talebini aslîlik-ferîlik ilişkisi içerisinde ileri sürdüğü dava “terditli dava” olarak tanımlanmaktadır.

Amaç: Talepler arasında aslî ve ferî olarak bir sınıflandırılma yapılabilmesi için aralarında hukukî veya ekonomik bir bağlantı olması gerekir. Bu tanım çerçevesinde özellikle davanın esaslı unsurlarından olan davanın sebebi kavramını açıklamaya yarayan teoriler ele alınarak bir değerlendirme yapılarak terditli davanın kapsamı belirlenmelidir. Çünkü HMK madde 111’deki ifade şekli terditli davanın sadece talep sonucu bakımından geçerli olduğunu göstermektedir.

Yöntem: Dava sebebi kavramı ve terditli dava kavramları arasındaki ilişki, terdit ilişkisi, ilmî içtihatlarla konu olan uyuşmazlıklardaki çözüm şekli bakımından bir inceleme yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle öncelikle dava sebebi açıklanmalıdır. Dava sebebini açıklayan teoriler, boşanma sebeplerinin terditli olarak ileri sürülüp sürülmemesi noktasında da yol gösterici olacaktır. Türk Medenî Kanunu’nda düzenlenen özel ve genel boşanma sebeplerinin birlikte aslîlik-ferîlik ilişkisi içerisinde ileri sürülmesi o davayı terditli dava olarak nitelendirmek için kâfi bir gerekçe olup olmadığı tartışılmalıdır.

Bulgular: Özellikle Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin özel ve genel boşanma sebeplerinin birarada aslîlik-ferîlik ilişkisi içerisinde ileri sürülmesini terditli dava olarak tespit eden içtihatları değerlendirildiğinde hukukî sebepte kurulan terdit ilişkisi terditli dava olarak nitelendirildiği görülmektedir.

Özgünlük: Yargıtay 2. Hukuk Dairesi özel ve genel boşanma sebepleri arasında terdit ilişkisi kurarak terditli dava olarak nitelendirdiği kararlar hukukî sebep bakımından terditli davanın mümkün olabildiğini göstermektedir. Ancak dava sebebini açıklayan teoriler ele alındığında da hukukî sebepte kurulan terdit ilişkisinin terditli dava olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı belirlenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Terditli Dava, Terdit İlişkisi, Dava Sebebi, Hukukî Sebep, Boşanma Sebepleri

JEL Sınıflaması: K41

GRADUAL CLAIMS IN THE REASON OF DIVORCE

ABSTRACT

The lawsuit in which the plaintiff puts forward more than one claim in the same petition against the same defendant in the relationship of primary and secondary is defined as "action with gradual claims".

Objective: In order for a classification to be made between the demands as primary and secondary, there must be a legal or economic connection between them. Within the framework of this definition, the scope of the tentative case should be determined by making an evaluation by considering the theories that help explain the concept of the cause of the case, which is one of the essential elements of the case. Because the wording in HMK article 111 shows that the action with gradual claims is valid only in terms of the outcome of the demand.

Method: Theories explaining the cause for the lawsuit will also guide in terms of whether the reasons for divorce should be put forward in a timely manner. It should be discussed whether arguing the specific and general grounds for divorce regulated in the Turkish Civil Code together in the relationship of substantiveness is sufficient justification for qualifying that case as an action with gradual claims.

Findings: When the case law of the 2nd Civil Chamber of the Supreme Court of Appeals, which determines that the causes for specific and general divorce are put forward, it is seen that the action with gradual claims may also depend on legal reasons.

Originality: The 2nd Civil Chamber of the Supreme Court of Appeals, by establishing a temporary relationship between the private and general divorce grounds, and the decisions that it defines as an action of gradual claims, show that it is possible to make an action of gradual claims in terms of legal reasons. However, when the theories explaining the reason for the lawsuit are taken into consideration, it should be determined whether the gradual relationship established in the legal reason can be defined as a litigation.

Keywords: Action with Gradual Claims, Gradual Claims, Causes of Divorce

JEL Classification: K41

GİRİŞ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 111 terditli davayı düzenlemiştir. Bu hüküm şu şekildedir: *“(1) Davacı, aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslîlik -ferîlik ilişkisi kurmak suretiyle, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, talepler arasında hukukî veya ekonomik bir bağlantının bulunması şarttır. (2) Mahkeme, davacının aslî talebinin esastan reddine karar vermedikçe, ferî talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz.”*

Mülga HUMK döneminde terditli davaya ilişkin kanunî bir düzenleme bulunmamakta idi. Ancak ilmî ve kazaî içtihatlar ile terditli davanın caiz olduğu kabul edilmişti. HMK’da İkinci Kısımda dava çeşitleri hükümlerine yer verilmiş ve talep sonucunun birden fazla olduğu davalar da ayrı ayrı düzenlenmiştir. Türk hukukunda davaların yığılması, terditli dava, seçimlik dava gibi dava çeşitleri ayrı hükümler ile düzenlenmiştir. Böylece terditli davanın kanunî temeli oluşturularak şartları ve özelliği hakkında düzenleme yapılmıştır. HMK’da tercih edilen “terditli dava” terimi ve Kanunun düzenleniş biçimi davanın çekirdek unsuru olan talep sonucu bakımından terditli davanın mümkün olabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla tek unsurlu çekirdek teorisini esas alarak düzenlenen HMK madde 111’deki düzenlemeye karşılık gelebilecek Alman Usul Kanunu’nun 260. maddesindeki düzenleme “Anspruchshäufung” başlığı altında düzenlenmiş ve birden çok talebin aynı davada ileri sürülebileceğini ancak aynı mahkemede ileri sürülebilme şartıyla mümkün olduğunu ifade etmektedir. Açıkça Kanun’da terditli davadan bahsedilmemiş olsa da terditli davadan hatta daha doğru bir tercüme ile terditli talep yığılmasının kabule şayan olduğu aşikârdır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndaki terditli davanın sadece talep sonucu bakımından değil aynı zamanda taraflar veya dava sebebi bakımından şartları mevcutsa oluşup oluşamayacağı sorunu bir an akla gelebilir. Ancak taraflar bakımından terditli davanın mümkün olup olmadığı meselesi bu çalışmanın kapsamı dışında kalacaktır. Dava sebebi bakımından terditli davanın caiz olup olmadığı meselesi ise özellikle Türk hukukunda ve Alman hukukunda ileri sürülen görüşler çerçevesinde yani vakıalara dayandırma teorisi ve ferdileştirme teorisi çerçevesinde izah edilerek tespit edilmelidir. Dava sebebinde terditli davadan söz edebilmek için öncelikle terditli davadan ve boşanma davalarında dava sebebi kavramına atfedilen husus ve aslında dava sebebi kavramının usul hukuku bakımından tespit edilerek boşanma sebebinde terditli davanın, hatta kavram karmaşası yaşanmaması açısından, boşanma sebebinde terdidin mümkün olup olmadığı üzerinde durulacaktır. Bu tespitler yapılırken özellikle Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından verilen kararlar esas alınarak boşanma sebebinde terditlen bahsedilip bahsedilemeyeceği değerlendirilecektir.

I. Terditli Dava ve Terdit İlişkisi Kavramları

Terditli dava, davacının davalıya karşı birden fazla talebini, birincinin reddedilmesi veya kabulü hâlinde takip eden diğer talebine hükmedilmesi imkânını veren taleplerin kademelendirilmesi olarak tanımlanmaktadır. (Merle, 1970) (Alangoya, Yıldırım, & Deren Yıldırım, 2011).

Terditli dava, ileri sürülen talebin kabul edilmemesi durumunda, incelenmek üzere diğer talebin aynı davada ileri sürüldüğü ve taleplerden ilk önce birisinin, bu olmadığı takdirde diğer talebin karara bağlanmasının talep edildiği veya muhtelif davacılardan ilk önce birisinin; bu olmadığı takdirde diğerinin edilmesinin istendiği dava çeşidi olarak daha geniş bir şekilde tanımlanmaktadır. (Yılmaz, 2011). Bu şekilde yapılan tanım bakımından terditli davanın kapsamı daha geniş tutulmuş ve terditli objektif dava yığılması ile birlikte terditli sübjektif dava yığılması da kabul edilmektedir. Terditli sübjektif dava yığılması ise aynı yargılama içerisinde davacı ve davalı tarafta birden fazla tarafın aslîlik-ferîlik ilişkisi içerisinde ileri sürülmesi olarak izah edilebilir (Alangoya, Yıldırım, & Deren Yıldırım, 2011).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yukarıda yer verdiğimiz 111. maddesinde ifade edildiği şekilde terditli dava tanımlanmaktadır (Kuru, 2021; Pekcanıtez Hakan/Muhammet Özekes/Hülya Taş Korkmaz/Mine Akkan, 2017). Ezcümle davacının aynı davalıya karşı aralarında hukukî veya ekonomik bir bağlantı bulunmak şartıyla birden fazla talebini aynı dava dilekçesinde aslîlik-ferîlik ilişkisi içerisinde ileri sürmesi terditli dava olarak ifade edilmektedir.

Terditli davaya ilişkin yapılan tanımlar, terditli davanın sadece talep sonucu bakımından mümkün olduğu anlamını çıkarsa da doktrinde çoğunlukla çifte unsurlu dava konusu kabul edildiğinden yani davanın unsurlarını vakıa ve talep sonucu oluşturduğundan bahisle terditli davanın vakıalar bakımından da geçerli olacağı bir ihtimal düşünülebilir. Buna karşılık HMK madde 111'deki düzenleme biçimi tek unsurlu dava konusu yani sadece talep sonucunu kabul eden anlayışla düzenlenmiştir. Bu düzenleme şekli vakıalar bakımından terditli davanın kurulamayacağını bir ihtimal gösterebilir. Ancak özellikle kazaî içtihatlarda vakıalar bakımından terditli davanın da kurulabileceği ifade edilmektedir. Aralarında hukukî veya ekonomik bağlantı olmak kaydıyla aslîlik-ferîlik ilişkisi kurularak ileri sürülen talepler bakımından terditli dava mümkündür anlamı çıkabilir. Özellikle farklı vakıaların terditli olarak ileri sürülüp aynı talep sonucuna yöneldiği davalar bakımından değerlendirme yapmak gerekecektir. Çünkü bu noktada farklı vakıalar birden fazla hukukî sebebin oluşmasına neden olacak ve hukukî sebepler arasında terditli davanın caizliği tartışılacaktır. Bu başlık altında farklı vakıalar veya hukukî sebep kavramlarından ayrı olarak aslında çalışmamızda esas tespit edilmesi gereken dava sebebi bakımından terditli davadan bahsedilip bahsedilemeyeceğidir.

Yukarıda da izah edildiği gibi talep sonucu bakımından bile terditli dava yerine terditli talep yığılması sebepleri arasında kurulan aslîlik-ferîlik ilişkisi kurulduğunda bu durum kavram bakımından karışıklığa yol açmaması nedeni ile terditli dava yerine terdit ilişkisi olarak nitelendirilmelidir.

Çoğunlukla uygulamada terditli dava teriminin talep sonucu ile birlikte dava sebebi kavramı için de kullanılması terditli dava olarak nitelendirilmesi mümkün olmayan hâllerde terditli davaya cevaz verilmesine ve ilmî içtihatlar bakımından terditli davanın düzenlenme amacının dışına çıkmasına sebep olmaktadır.

Netice itibariyle, talep sonuçları arasında kurulan terdit ilişkisi HMK madde 111 bakımından terditli davayı, hatta daha doğru bir ifade ile, terditli talep yığılmasını oluşturmaktadır. Buna karşın, dava sebebinde HMK madde 111’de yer alan şartları taşımak kaydıyla terditli dava olarak ifade edilmemelidir.

Bu açıklamalara ek olarak, Alman Hukuku’nda terditli talep yığılması terimi için Eventualklagenhäufung, terdit ilişkisi için ise Eventualverhältnis terimlerinin kullanıldığının ve her terditli davanın terdit ilişkisini oluşturduğunu; her terdit ilişkisinin ise terditli dava olmadığıнын belirtmek kavram karışıklığına bir çözüm oluşturabilir.

Burada yapılan kavram bakımından yapılan açıklamalar özellikle Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin “boşanma sebebinde terditli dava” hakkında vermiş olduğu kararları değerlendirirken yardımcı olacaktır.

II. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin Boşanma Sebebinde Terditli Davaya İlişkin Kararları

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından verilen kararlar terditli dava bakımından tartışılmaya açıktır. Şöyle ki; 2. Hukuk Dairesi’nin verdiği kararlara konu olan olaylarda “zina, olmadığı takdirde haysiyetsiz hayat sürme, olmadığı takdirde evlilik birliğinin sarsılması” hukukî sebeplerine dayanılarak boşanmaya karar verilmesi talep edildiğinde bu davanın terditli dava olarak nitelendirildiği görülmektedir. TMK madde 161- 166 arasında düzenlenen özel ve genel boşanma sebepleri arasında yaratılan terditli dava nitelendirmesi Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin içtihatı hâlini almıştır.

Benzer şekilde maddî hukukçular tarafından yapılan değerlendirmelerde de özel boşanma sebebinin şartları gerçekleşmiş ise, davacının genel boşanma sebebine dayanabileceği ve her iki boşanma sebebinin yarışmalı veya terditli olarak da ileri sürebileceği ifade edilmektedir. (Hatemi, 2021) Terditli davada olduğu gibi terditli boşanma davasından söz edilebilmek için talepler arasında hukukî bağlantı bulunması ve aynı dava dilekçesinde ileri sürülmesi gerektiği de belirtilmektedir. (Gençcan, 2021) Yargıtay 2. Hukuk Dairesi kararlarında aslî talep hakkında esastan karar verilmedikçe ferî talebin incelenmeyeceği de belirtilerek boşanma davasında ileri sürülen zina sebebi (aslî talep) hakkında bir karar verilmeden genel boşanma sebebi (ferî talep) esas alınarak hüküm verilmesi yerinde bulunmamıştır (Yargıtay 2. HD., 09.03.2017, E. 2015/22586, K. 2017/2179, karararama.yargitay.gov.tr). Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından verilen bir başka kararda ise (Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 17.02.2020, E. 2019/3924, K. 2020/1132, Kazancı İçtihat Bankası), karşı davacı- davalı kadının evlilik birliğinin sarsılması, zina (TMK m.161), hayata kast pek kötü veya onur

kırıcı davranış (TMK m. 162) ile suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme (TMK m.163) hukuki sebeplerine dayalı taleplerini birlikte ileri sürdüğü gerekçesi ile terditli dava olarak nitelendirilmiştir. Bu dava sonucunda ilk derece mahkemesinin karşı davacı-davalı kadının davası bakımından evlilik birliğinin temelden sarsılması hukukî sebebine istinaden boşanma talebinin kabul edilmesi üzerine ferî olarak ileri sürülen diğer talepler hakkında hüküm verilmemiş olması ve bölge adliye mahkemesi ayrı sebeplere ilişkin karşı davalar yönünden ayrı ayrı hüküm kurulmamasını doğru bulmamış ancak gerekçede yasal koşulların mevcut olmadığı belirtilmiş olduğundan bu konuya yönelik istinaf talebini yerinde görmemiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi ise, “karşı davacı- davalı kadının bu yöne ilişkin istinaf talebinin kabul edilerek inceleme yapıldığının anlaşıldığını, bölge adliye mahkemesince yapılan yargılamaya uygun olarak; kadının davasının terditli olarak açıldığının denetlendiği ve bu denetlemeye bağlı olarak kadının özel boşanma sebeplerine dayalı talepleri hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi gerekirken; kadının özel boşanma sebeplerine dayalı davalarının reddine yönelik istinaf itirazını da kapsar şekilde esastan ret kararı verilmesi doğru görülmeyp bozmayı gerektirmiştir.” şeklinde hüküm tesis etmiştir. Bir başka kararda da ise karşı davacı-davalı erkeğin terk, olmazsa evlilik birliğinin sarsılması hukukî sebeplerine dayanarak açmış olduğu boşanma davası da terditli dava olarak nitelendirilmiştir (Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 24.02.2021, E. 2020/2658, K. 2021/1627, kararama.yargitay.gov.tr). Bu kararlarda görüleceği üzere, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi talebin tek (boşanma talebi), ileri sürülen boşanma sebeplerinin (hukukî sebeplerin) “özel boşanma ve genel boşanma sebepleri” arasında terdit ilişkisi kurularak terditli dava olarak nitelendirildiği görülmektedir.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin özel ve genel boşanma sebepleri arasında kurduğu ilişkinin terditli dava olarak nitelendirilmesi kanaatimce mümkün değildir. Bunun sebebini açıklamadan evvel öncelikle dava sebebi kavramı ve dava sebebini açıklayan teoriler üzerinde durmak gerekir.

III. Dava Sebebi

A. Vakıalara Dayandırma Teorisi ve Ferdileştirme Teorisi Bakımından Dava Sebebi

Dava sebebi davanın taraflarının ileri sürdüğü taleplerin gerekçelendirilmesinde önem arz etmektedir. Bu nedenle dava sebebi kavramının ferdileştirilmiş hukukî ilişki mi yoksa bir vakıalar bütünü mü olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Dava sebebinin vakıalar ya da ferdileştirilmiş hukukî ilişki kavramlarını karşıladığı konusunda ileri sürülen görüşler, dava sebebi kavramının usul hukuku bakımından önemini göstermiştir.

Alman ve Türk hukuklarında dava sebebi olarak vakıayı açıklayan görüşler ferdileştirme ve vakıalara dayandırma teorilerine dayanarak değerlendirme yapmıştır.

Ferdileştirme teorisine göre davada dayanılan hukukî ilişki davayı ferdileştirir. Buna göre vakıaların değiştirilmesi dava değişikliği sayılmayacaktır. Ancak davacının dayandığı hukukî ilişkinin sonradan değiştirilmesi dava değişikliğine yol açacaktır. Bu teoriye göre hayat olayı yani vakıa dava

dilekçesinde olması gereken zorunlu unsur değildir. (Muşul, Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri, 2009; Üstündağ, İddia ve Müdafaanın Değiştirilmesi ve Genişletilmesi Yasağı, 1969). Ayrıca, davanın ferdileştirilebilmesi için hukukî sebeple birlikte fiilî vakıaların da ileri sürülmesi gerektiğini ileri süren bir görüş de bulunmaktadır. (Üstündağ, İddia ve Müdafaanın Değiştirilmesi ve Genişletilmesi Yasağı, 1969)

Vakıalara dayandırma teorisi ise talep sonucunu temellendirmek için ileri sürülen vakıaları dava sebebi olarak izah etmektedir (Muşul, Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri , 2009). Vakılardan herhangi biri eksik olursa talep sonucunun temellendirilmesi yani dava sebebi de eksik olacaktır. Bu nedenle vakıaların dava dilekçesinde açık bir şekilde yer alması gerekmektedir. Türk Hukuku'nda dava açılırken dava sebebini oluşturan vakıaların açık özetlerinin dava dilekçesinde yer alması gerektiği ifade edildiğinden vakıalara dayandırma teorisi kabul edilmiştir.

B. Dava Sebebinin Terditli Dava Oluşturup Oluşturamayacağı

Hukukî sebep ve vakıa kavramları birbirleriyle iç içe geçmiş olduğundan terdit ilişkisinin salt hukukî sebepte ya da vakıa bakımından kurulabileceğini ileri sürmek pek de mümkün gözükmemektedir. Dava sebebinin terdit ilişkisine konu olup olamayacağı ise dava sebebini açıklamaya yarayan ferdileştirme ve vakıalara dayandırma teorileri çerçevesinde tespit edilmeye çalışılacaktır.

Vakıalara dayandırma teorisini ileri süren müelliflere göre, hukukî sebeplerin terditli olarak ileri sürülmesinde davacının bir menfaati bulunmamaktadır; çünkü dava dilekçesinde yer alan vakıaya karşılık gelen hukukî sebep dava dilekçesinde yer almasa bile hâkim hukuku re'sen uygular ilkesi uygulanacaktır. Dolayısıyla hukukî sebeplerin terditli olarak ileri sürülmesine gerek yoktur (Üstündağ, İddia ve Müdafaanın Değiştirilmesi ve Genişletilmesi Yasağı, 1969) (Üstündağ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000) (Muşul, Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri , 2009). Dava değiştirme yasağının kapsamında hukukî sebep olmadığından, hukukî sebepler serbestçe değiştirilebilecek ya da genişletilebilecektir (Muşul, Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri , 2009).

Her durumda hâkimin hukukî sebebi re'sen nazara alacağı kabul edildiğinde hukukî sebep bakımından terdit ilişkisinin kurulamayacağı ifade edilebilir. Buna karşılık, hâkim hukuku her zaman re'sen nazara almayabilir, bu durumda taleple bağlılık ilkesinin sadece talep sonucunu kapsadığı ve hukukî sebebin bu ilkenin kapsamında olmadığı görüşü kabul edildiğinde hukukî sebebin mahkeme tarafından re'sen nazara alınacağı ve hukukî sebep bakımından terdit ilişkisinin kurulmasına gerek olmadığı bir görüş tarafından ileri sürülmektedir (Muşul, Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri , 2009). Bir başka görüş ise talep kavramının hem talep sonucunu hem de talebin dayanağı olan hukukî sebep kavramını kapsadığını dolayısıyla hâkimin hukukî sebeple bağlı olduğunu ve hukukî sebep bakımından terdit ilişkisinin mevcut olacağı ifade edilmektedir (Muşul, Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri , 2009).

Davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü talep sonucunun birden fazla hayat olayına dayanması hâlinde ve bu hayat olaylarının hiç ya da hatalı olarak tavsif edilmesi halinde hâkim hukuku re'sen uygulayacaktır. Eğer davacı söz konusu davada uygulanmasını talep ettiği hukukî sebebi doğru tespit etmiş; ama söz konusu olaya başka bir hukukî sebebin de uygulanması mümkün ise hâkim hukuku re'sen uygulamayacaktır (Muşul, Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri , 2009). Ancak hukukî sebeplerin değiştirilmesi dava değiştirilmesi vasfını haiz değildir (Muşul, Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri , 2009).

Taleplerin yarışması söz konusu olduğunda ferdileştirme teorisi taraftarlarına göre hukukî sebepte terdit mümkün olacaktır; ama vakılara dayandırma teorisine göre hukukî sebepte terdit ilişkisine başvurmak mümkün olmayacaktır (Üstündağ, İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi ve Genişletilmesi Yasağı, 1969).

Terditli talep yığılmasında aynı vakılardan farklı talepler ya da aynı talep farklı vakılardan çıkarılabilmektedir (Üstündağ, İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi ve Genişletilmesi Yasağı, 1969; Bilge Necip /Ergun Önen, 1978; Kuru Baki, 2001; Muşul, Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri , 2009; Üstündağ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000; Bolayır, 2019). Gerçek terditli talep yığılmasında ileri sürülen ve aralarında hukukî ve/veya ekonomik bağlantı olan aslî ve ferî taleplerden biri hakkında hüküm verilmesi mahkemeden talep edildiği için taleplerin aynı vakıya dayanması hâlinde uygulanacak olan hukukî sebepler farklı olabilir (Bolayır, 2019).

Talep sonucunun farklı vakılara dayanması hâlinde bir görüşe göre usulî talep çokluğu söz konusu olacağından vakıaların terditli olarak ileri sürülmesi halinde hâkim ileri sürülen sıralama ile bağlı olacaktır. Bu durum ise usul ekonomisine aykırılık oluşturabilir; çünkü hükme etkisi olmayan ilk sıradaki vakıanın değerlendirilmesi ve delil incelemesi yapılması ile zaman bakımından yargılamanın uzamasına neden olabilecektir (Muşul, Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri , 2009). Böylece, vakıaların terditli olarak ileri sürülmesi kural olarak mümkün olmayacaktır (Muşul, Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri , 2009). Eğer vakılar terditli olarak ileri sürülürse sanki terdit yokmuş gibi mahkeme vakıaları inceleyebilecektir. Aksi hâlde terditli olarak ileri sürülen vakıalar da hükme esas alınmak zorunda kalacaktır. Buna karşılık Alman Hukuku'nda vakıaların terditli olarak ileri sürülmesi neticesinde buna başvuran tarafın üstün menfaati bulunuyorsa vakılara ilişkin terdidin geçerli sayılacağı ifade edilmiştir.

C. Değerlendirme

Vakılara dayandırma teorisine göre dava sebebi olarak vakılar birden fazla olduğunda ve aralarında aslîlik-ferîlik ilişkisi kurulduğunda “terdit ilişkisi” mevcut olacaktır. Aralarında terdit ilişkisi kurulan vakılar bakımından kanaatimizce de “terditli davanın” olduğundan bahsetmek mümkün değildir. (Pekcanitez Hakan/Muhammet Özekes/Hülya Taş Korkmaz/Mine Akkan, 2017). Maddî hukuk bakımından özel ve genel boşanma sebepleri usul hukukunda hukukî sebep olarak nitelendirilir. (Akkaya, 2017) HMK madde 33 uyarınca hâkim hukuku re'sen uygular. Bu nedenle Kanunun 119.

maddesinde dava dilekçesinde olması gereken unsurlar zorunlu ve ihtiyarî olmak üzere ayrıma tâbi tutulmuş ve hukukî sebep ihtiyarî unsur olarak sayılmıştır. Boşanma davası birden fazla boşanma sebebine dayanılarak açılabilir. Ancak birden fazla sebebe boşanma davalarında boşanma kararı verilebilmesi için boşanma sebeplerinin çelişkili olmaması gerekir. (Akkaya, 2017)

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından verilen kararlara konu olan boşanma davasında birden fazla boşanma sebebi ileri sürülmekte ve aralarında kurulan terdit ilişkisi terditli dava olarak nitelendirilmesini mümkün kılmaz. Boşanma sebepleri hukukî sebeptir ve hukukî sebepler arasında terditli dava kurulamaz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından verilen bir kararda karşı oy yazısı boşanma talebine ilişkin olarak birden fazla hukukî sebebin ileri sürülmesini terditli dava olarak nitelendirmemiştir. Kararın karşı oy yazısında; Kanunda düzenlenen "özel" ve "genel" boşanma sebeplerine dayalı olarak ayrı ayrı boşanma davası açılabileceği gibi; aynı boşanma davasında birden fazla hukuki sebebe dayanılarak boşanma talep edilebileceği ve aynı dava ile birden fazla boşanma sebebine dayanılmış ise; hukuki sebep birden fazla olmakla birlikte, tek bir davanın mevcut olduğu ifade edilmiş ve aynı davada dayanılan hukuki sebepler arasında bir terdit ilişkisinin mevcut olmadığı gerekçesi ile dayanılan hukuki sebeplerden biri incelenmeden diğerinin incelenmemesi gibi bir durumun söz konusu olmadığı ifade edilmiştir (Yargıtay 2. H.D, 14.11.2013, E. 2013/12112, K. 2013/26481, legalbank.net.)

SONUÇ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 111. maddesinde düzenlenen terditli davanın, TMK madde 161 vd. hükümlerinde düzenlenen boşanma sebeplerinin aynı davada aslîlik-ferîlik ilişkisi kurularak ileri sürülmesi neticesinde meydana gelip gelmediği bu çalışmanın ana inceleme konusudur.

Çalışmada öncelikle terditli dava ve terdit ilişkisi kavramları üzerinde durularak dava sebebi bakımından terdit ilişkisi ifadesinin kullanılmasının daha isabetli olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak dava sebebi kavramının izahı noktasında doktrinde ileri sürülen vakıalara dayandırma ve ferdileştirme teorileri ele alınarak bir değerlendirme yapılmıştır. Söz konusu teoriler dava sebebi kavramının terdit ilişkisi içerisinde ileri sürülüp sürülemeyeceği noktasında da ayrılmaktadır. Vakıalara dayandırma teorisi hukukî sebeplerin hâkim tarafından re'sen uygulanacağını ve dava değiştirme yasağının kapsamında olmadığını ileri sürerek hukukî sebepler bakımından terdit ilişkisinin kurulamayacağını belirtmektedir. Bu görüş kanaatimce doğrudur. Çünkü HMK madde 119'da düzenlenen dava dilekçesinde olması gereken unsurlar arasında sayılan hukukî sebep ihtiyarî unsur olarak değerlendirilmekte ve yine Kanunun 33. maddesinde yer alan düzenleme gereği hâkim hukuku re'sen uygulayacağından hukukî sebepler bakımından aslîlik – ferîlik ilişkisi kurularak terdit ilişkisinden hatta HMK madde 111 anlamında terditli davadan bahsetmek yerinde değildir. Bu nedenle Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından verilen kararlarda TMK madde 161 vd. hükümlerinde düzenlenen özel ve genel boşanma sebepleri arasında yapılan aslîlik-ferîlik ilişkisinin terditli dava olarak

nitelendirmek doğru değildir. Hatta özel ve genel boşanma sebepleri arasında terditli dava olduğunu kabul edip, HMK madde 111/f. II uyarınca “aslî talep esastan reddedilmedikçe ferî talep incelenemez.” hükmü esas alınarak davacının veya karşı davacının boşanma talep ettiği bir davada ileri sürdüğü özel boşanma sebebi hakkında hüküm tesis etmeden ferî sebep olarak gösterilen bir diğer özel boşanma sebebi veya TMK madde 166’da düzenlenen evlilik birliğinin temelden sarsılması genel boşanma sebebine dayanılarak boşanma kararının verilmesi doğru bulunmamaktadır. Oysaki HMK madde 111/f. II’de yer alan düzenleme aslî ve ferî talep bakımından incelenme sırasını esas alan bir hüküm olup taleplerin her biri hakkında verilecek hükmün ayrı zamanlarda verildiği anlamını doğurmamaktadır. Sadece mahkemenin talep sırasıyla bağlı olarak öncelikle aslî talep sonrasında ferî talebin inceleneceği noktasında bir düzenleme getirmektedir. Aslî ve ferî talepler hakkında davaya bakan hâkim aynı anda nihai kararını verir ve davadan elini çeker. Ayrıca mahkemenin mutlaka aslî talep hakkında hüküm tesis etmesi gerektiği sonucu da HMK madde 111/ f. II hükmünden anlaşılmaktadır. Aksi hâlde davanın tarafları aslî talep hakkında karar verilmediği gerekçesi ile HMK madde 305/A uyarınca hükmün tamamlanmasını talep edebilir yahut kanun yoluna müracaat edebilir. HMK madde 111/f. II’de terditli dava için kabul edilen talep sırası ve aslî talep hakkında hüküm tesis edilmesi gerekliliği Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin kararlarında da ifade edilmiştir. Ancak yapılan tespitler boşanma davasında ileri sürülen hukukî sebepler bakımından yapıldığı için hukuka uygun bir tespit olduğunu söylemek kanaatimce doğru değildir.

Sonuç olarak hukukî sebepler bakımından terdit ilişkisi kurulamaz ve terditli davanın varlığından söz edilemez. Bu nedenle Yargıtay 2. Hukuk Dairesi kararlarına konu olan özel ve genel boşanma boşanma sebepleri bakımından terdit ilişkisinden ve terditli davadan bahsedilemez.

KAYNAKÇA

- Berkin Necmeddin. (1969). *Medeni Usul Hukuku Esasları*. İstanbul : Hamle Matbaası.
- Akkaya, T. (2017). *Medenî Usûl Hukuku Bakımından Boşanma Davası*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Alangoya Yavuz. (1999). , *Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı (Tarafların Taaddüdü)*. İstanbul.
- Alangoya, Y., Yıldırım, K., & Deren Yıldırım, N. (2011). *Medenî Usul Hukuku Esasları*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Bilge Necip /Ergun Önen. (1978). *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri*.
- Bolayır, N. (2019). *Medenî Usûl Hukuku'nda Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması İlkesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık .
- Gençcan, Ö. U. (2021). *Boşanma Davaları Bağlamında Medenî Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Hatemi, H. (2021). *Aile Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Kuru Baki. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü*. İstanbul.
- Kuru, B. (2021). *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı* . Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Merle, W. (1970). Zur eventuellen Klagenhaeufung. *ZZP*, 436-467.
- Muşul, T. (2009). *Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Muşul, T. (2009). *Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri* . Ankara: Yetkin Yayınları.
- Pekcanıtez Hakan/Muhammet Özokes/Hülya Taş Korkmaz/Mine Akkan. (2017). *Medenî Usûl Hukuku*. İstanbul: Oniki Levha Yayınları.
- Üstündağ, S. (1969). *İddia ve Müdafaa'nın Değiştirilmesi ve Genişletilmesi Yasağı*. İstanbul.
- Üstündağ, S. (2000). *Medeni Yargılama Hukuku*. İstanbul: Alfa.
- Yılmaz, E. (2011). *Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- karararama.yargitay.gov.tr
- Kazancı İçtihat Bankası
- Legalbank